

BUDAPESTI MŰEMLEKI ÉPÜLETEK HELYREÁLLÍTÁSÁNAK PROBLÉMÁI

Román András előadásában mélyrehatóan elemezte a műemléki kivitelezés problémáját, kiemelve azt, mennyire fontos a műemlék eszmei tartalmát, a történelmi értéket megtartani és éppen ezért került sor sajátos műemléki kivitelező apparátus kialakítására az Országos Műemléki Felügyelőség keretén belül. Az OMF végzi a műemlékileg legfontosabb objektumok helyreállítását, legyen az vár vagy lakóépület. Sok szép konzerválás, helyreállítás a bizonyíték arra, hogy helyes volt ilyen kivitelezői apparátus létrehozása.

Az előadásból az tűnik ki és azt vélelmezhetnék, mintha az egész országban a legkiemelkedőbb műemléki helyreállítások az OMF kitűnő kivitelező gárdájával kerülnének lebonyolításra. Sajnos, éppen a fővárosban és szűkebb értelemben a budai várnegyedben, ez mind a mai napig nem valósulhatott meg és hazánk egyik legkiemelkedőbb műemléki együttesének helyreállítási munkái idegen kivitelező vállalatok közreműködésével folynak. (1. sz. kép.) Az idegen kivitelező vállalatok sajátos műemléki munkák elvégzésére megfelelő részlegekkel nem rendelkeznek, a helyreállítási munkák során esetlegesen előkerülő maradványok alkalmával — azonnal akadályközléssel élnek, nem egyszer a munkáról történő levonulással fenyegetőznek, a dokumentáció módosítását követelik akkor is, amikor megfelelő műemléki művezetés mellett nincs akadálya a munka folytatásának. Az ilyen előre nem látott akadályok a határidő viták, a kötbérek útvesztőjébe visz. A kivitelező, beruházó, tervező energiájának nagy részét a maga vélt vagy valódi sérelmének igazolására fordítja, a munka leállítását a tervteljesítést gátolja, végső soron pedig arra vezet, hogy a műemléki épületekre biztosított összeg felhasználatlan marad és a helyreállítás, restaurálás befejezésének határideje kitolódik. A főváros műemlékvédelme is igényli az OMF kivitelező gárdájához hasonló apparátus szervezését, mert a műemléki helyreállítás komplex feladat, a kivitelezés magasfokú szakmai felkészültségen, nagyfokú gondosságon kívül speciális részlegeket és a mai korszerű technika adta lehetőségeket kihasználva új technológiai fejlesztést, kutatócsoportot igényel. És itt érkeztünk el a következő problémához, a színezéshez.

A homlokzati színezésnél a kevés és főleg rossz hazai festékanyag mellett szerény lehetősége nyílik az építésznek a változatos színezésre, és állítólagos „oxid festék”-kel színezett homlokzatok pár hónap múlva elveszítve eredeti színüket, kifoltosodva, szemlélőjüknek siralmas látványt nyújtanak. A műanyagfestékek (emfix, walkid) más textúrát adnak, az épület megjelenése díszletszerűnek hat, idegen a műemléki környezetben (2. sz. kép).

A festés feltáskásodása a csapadék hatására a vakolat leállást is maga után vonja és néhány év után a homlokzat ismét „rongyos” állapotú. Ennek kiküszöbölésére történtek már kezdeményezések és sikerült megoldásnak tekinthetjük az Űri u. 31. sz. háznál (3. sz. kép) Dragonits Tamás építész által alkalmazott homlokzat vakoló és színező anyagot, mely ugyan nem az új technika adta lehetőséget használta ki, hanem évszázadokkal ezelőtt alkalmazott habarcsjavítást végzett. A homlokzativakoló habarcsba finoman őrölt téglaport kevert, ezzel egyrészt a csapadéknak igen ellenálló szilárd vakolatot kapott, másrészt a téglaporral színezett habarcs nem foltosodik, tehát színtartó és nem málik.

Távol áll tőlem, hogy a technikai-technológiai fejlesztés útját az évszázadokkal ezelőtti anyagok felhasználásának helyességében bizonygassam, de az előbb említett épület homlokzatának állapota bizonyítja, hogy ilyen egyszerű eszközökkel is egészen jó eredmény érhető el és a szilárdság növelésének a cementadagolás nem egyedüli módja.

Román András előadásában különösképpen a várak konzerválása s esetleges felhasználása során felvetődő problémákat is megemlítette. Így foglalkozott a közművesítés biztosításával a funkcióval rendelkező váraknál, taglalta az anyagszállítás nehézségeit, a dolgozók elszállásolását stb. Ilyen problémák a fővárosi műemlékhelyreállítás területén valóban nincsenek. Jelentkeznek azonban más egyéb nehezen leküzdhető nehézségek.

Műemléki épületeink alaprajzai általában még a XIX. századi alaprajzot tükrözik, a mai kor embere már igényesebb. Ezek az épületek műemléki törvényünk gondoskodása folytán még évszázadokig fennállnak, mai és jövő életünk részei lesznek. A helyreállítás, felújítás során azok korszerűsítéséről is gondoskodni kell, mert örvendetesen növekvő új lakásépítkezéseink során minden indokolt lakásigény kielégítést nyer majd és ezekből az elavult lakásokból, ha nem korszerűsítjük, elszivárognak lakóik, másutt kapnak lakást. A műemlékeket csak akkor tudjuk fenntartani, ha életet viszünk bele. A korszerű műemlékhelyreállítás tehát megköveteli, hogy a mai funkciót betöltő műemlékeket a helyreállítás során alkalmassá tegyük e funkciók tökéletes kielégítésére. A XX. századi lakáskultúra komfortban többet igényel és ezt a többletet alapterületben igen sokszor csak egyes bérlemények feláldozásával érhetjük el. Az így kieső lakások helyett másutt kell a bérlőknek lakást biztosítani. Nem érdektelen megemlítenem, hogy a budai várnegyedben 76 db lakás (egyes esetekben egysejtű bérlemény) kerül a korszerűsítések során szanálásra, a mindannyiunk előtt ismert Batthyány tér 4. sz. műemlék lakóépületében a korszerűsítések végett 27 bérleményt szüntettünk meg és ezek alapterületével bővítjük, komfortosítjuk a megmaradó lakásokat.

A lakások folyamatos biztosításának késedelme azonban befolyással van a helyreállítás ütemére, végsősoron a budai várnegyed restaurálásának végleges befejezésére.

A hiányzó lakások biztosítása sok esetben a vári üres telkek beépítésével történik. A történelmi környezetbe épített új házak sokat vitatott problémájára nem kívánok kitérni, hiszen a „Műemlékvédelem” hasábjain számosan kifejtettük véleményünket, az elkészült terveket bíráltuk, ankéton ismertettük, külföldi analógiákat hoztunk fel bizonyítékképpen. Egységes álláspont alakult ki azok formájára, vertikális hangsúlyára, párkánymagasságára, héjja-lására stb. (4—5—6. sz. kép). A budai várnegyedben felépített új házakról a széles közvélemény kritikája azonban nem minden esetben volt pozitív és

1. Budapest I. Hess András tér 3. sz. lakóház helyreállítása a budai várnegyedben
1. Budapest I. Hess András-Platz No. 3. Wiederherstellung eines Wohnhauses im Budaer
Festungsviertel

2. Bp. I. Úri u. 45. „EMFIX”-el színezett homlokzat
2. Budapest I. Úri-Gasse 45. Fassade, mit »EMFIX« gefärbt

3. Bp. I. Úri u. 31. Homlokzatvakoló habarcs téglaporral színezve
3. Budapest I. Úri-Gasse 31. Mörtel zum Fassaden-Verputzen, mit Ziegelpulver gefärbt

4. Új épület történelmi környezetben. Bp. I. Úri u. 32.
4. Ein neues Gebäude in historischer Umgebung. Budapest I. Úri-Gasse 32.

5. Új épület történelmi környezetben. Bp. I. Úri u. 34. sz. ház Tóth Árpád bástyasétány felőli homlokzata

5. Ein neues Gebäude in historischer Umgebung. Fassade des Hauses Budapest, I. Úri-Gasse 34. von der Tóth Árpád-Basteipromenade aus gesehen

megállapításunk szerint is csupán egy-két olyan új épület van, amelyet a sikerült alkotás jelzőjével illethetünk. Sokkal nagyobb elmélyülés szükséges a tervek kialakításánál, mert nehéz feladat korunk építőművészetét a történelmi környezetben úgy megszólaltatni, hogy ne adjon kihívó benyomásokat.

A főváros felduzzadt forgalmának lebonyolítását a szűk utcák akadályozzák, a megnövekedett forgalom lebonyolítása útszélesítésekkel valósítható meg, mely árkádosításokat tesz szükségessé. Így került sor a Népköztársaság útjának a Dunával történő összekapcsolása folytán útszélesítésre, mely az árkádosítás elvégzését kívánta, de hasonló munkák folytak a Rákóczi úton, a Kilián laktanyánál stb. A műemléképületek árkádosítása számos közigazgatási, területfelhasználási, kivitelezési problémán túlmenően városképi és műemléki problémát is jelent. Az épület eredeti tömegének, hangsúlyosságának fenntartása, az üzletsor beépítésének, megvilágításának megoldása, a járdák bevezetése, a veszélytelen közlekedés biztosítása, mind-mind olyan megoldandó feladat volt, mely a világvárosi kialakítás mellett a műemléki koncepció fenntartását is megkövetelte. A fényárban úszó József Attila utcán levő klasszicista műemlékeink árkádosításánál ennek a sokrétű feladatnak a megoldása sikeresnek mondható.

6. Bp. I. Fortuna u. 15. sz., új épület a történelmi utcaképben

6. Budapest I. Fortuna-Gasse 15. Ein neues Gebäude im historischen Strassenbild

7. Árkádosított műemléképület. Bp. V. József Attila u. 5.

7. Baudenkmalsgebäude mit freigelegten Arkaden. Budapest V. József Attila-Gasse 5.

Az elnökség által meghatározott rövid idő nem ad lehetőséget a fővárosi műemlékvédelem kiviteli problémáinak teljes mélységében való feltárására. Apró mozaikok csupán, amelyeket felsoroltam, de a megoldásra váró feladatok nagyok és ennek a konferenciának is az a célja, hogy a fennálló problémákat megtárgyalja.

Tagadhatatlan az a tény, hogy a technikai-technológiai fejlesztésre lényegesen nagyobb súlyt kell fektetnünk, újabb és újabb korszerű anyagokkal kell a helyreállítás színvonalát emelnünk. Ezt a problémát éppen a „Műemlékvédelem” hasábjain vetette fel dr. Zádor Mihály egyetemi docens, kifejtve azt aényt, hogy míg a legtöbb ipari és tudományos területen kialakult, vagy legalábbis kialakulóban van a legújabb anyagvizsgáló és konzerváló anyagok és módszerek alkalmazása, a régészeti és képzőművészeti alkotások restaurálásánál (9–10. sz. kép) felhasználják már az izotópokat, a különféle műanyagokat (főleg a légzőtulajdonságú úgynevezett több komponensű műgyanták és műgyanta készítményeket), a műemlék-helyreállítás és konzerválás azonban ma sem áll technikailag fejlettebb fokon, mint fél évszázaddal ezelőtt.

Bár a probléma felvetése részéről mintegy két éve történt, ezen a téren jelentősebb előrehaladásról, sajnos nem számolhatunk be.

A műemlékvédelem fontos kultúrpolitikai feladat. A gondjainkra bízott értékek nagyok, felelősséggel tartozunk ezek fenntartásával, műemlékszintű helyreállításával, nemcsak jelen korunknak, de a jövő nemzedékének is.

Műemlékvédelmünk az elmúlt évtized alatt sokat fejlődött, más a lépéke már nemcsak a szakértők, de a művelődni vágyó nagyközönség előtt is, és azzal ma már mindenki egyetért, hogy a szocialista kultúrától a műemlékvédelem elszakíthatatlan.

DIE PROBLEME DER HERSTELLUNG DER BUDAPESTER BAUDENKMÄLER

Die Ländliche Baudenkmalinspektion (L. B. I.) wickelt die Herstellung der wichtigsten provinziellen Baudenkmal mit eigenartigem ausführendem Apparat ab, jedoch die Herstellung der hauptstädtischen Baudenkmal wird nicht mit speziellen ausführenden Unternehmen verfertigt. Durch diese Situation wird die ausspruchsvolle Herstellung der hauptstädtischen Baudenkmal ungünstig beeinflusst.

Es zeigt sich notwendig, dass die Herstellung der hauptstädtischen Baudenkmal — ebenso wie bei der L. B. I. — mit geübten speziellen ausführenden Unternehmen verfertigt wird.

Die Herstellung der hauptstädtischen Baudenkmal hat auch seine eigene Probleme. So z. B. die Formen der neuen Häuser die in das historische Milieu eingebaut werden (im Ofner Burgviertel), die Schaffung der Arkaden welche wegen der leichteren Abwicklung des angeschwollenen Verkehrs notwendig sind, die Modernisierung der Wohnhäuser, vernünftiger grundrissliche Verordnung. Durch diese Fragen tauchen viele Probleme hervor.

Der Fehler der Herstellung unserer Baudenkmal ist auch, dass sie die Möglichkeiten der heutigen modernen technischen Angelegenheiten nicht genügend ausnützt. Wir müssen wesentlich grösseres Gewicht auf die technische Entwicklung legen und dadurch das Niveau der Herstellung mit neueren und neueren auch mit modernen Materialien erhöhen.